

JAARVERSLAG 1996

Mijnheer de Minister,

De statutaire vergaderingen hebben plaatsgehad in de lokaliteiten van het Paleis der Academiën in Brussel, op 29 januari, 20 mei en 28 oktober 1996. Er werden acht sectievergaderingen gehouden, een plenaire vergadering op 29 januari, een colloquium op 4 mei en een bestuursvergadering op 28 oktober.

Lezingen gehouden op de plenaire vergadering :

W. VAN LANGENDONCK : *Een taaltypologische synchronische kijk op plaatsnamen.*

Op het synchronische vlak vertonen plaatsnamen een formele hiërarchie die in het Nederlands en het Frans gaat van :

- geen morfeem (bij nederzettingsnamen : *Leuven / Liège*) over
- een suffix (plus lidwoord in het Frans) (bij landnamen : *Belg + ië / la Belg-ique*) over
- het bepaald lidwoord (bij streek-, riviernamen enz. : *de Maas / la Meuse*) tot
- het bepaald lidwoord + classificatie (bij namen van zeeën, bergen, woestijnen enz. : *de Noord + zee / la Mer du Nord*) enz.

Aan die formele hiërarchie van ongemarkeerd tot sterk gemarkeerd beantwoordt een parallelle semantische hiërarchie die vooral op grond van de parameter 'menselijke interactie' tot stand komt. Nederzettingen verwijzen namelijk naar de bewoonbare, administratief gestructureerde en menselijk geïntegreerde geografische plaatsen bij

uitstek, terwijl aan de andere kant zeeën, bergen en woestijnen e.d. deze kenmerken het minst bezitten.

Daarbij is het mogelijk een implicationeel universeel op te stellen. Dit kan als volgt geformuleerd worden : als een plaatsnamencategorie x op het semantisch continuüm gekenmerkt wordt door een vorm y , dan is het uitgesloten dat een meer gemarkeerde categorie dan x gekenmerkt wordt door een minder gemarkeerde vorm dan y ; en omgekeerd, als een plaatsnamencategorie x op het semantisch continuüm gekenmerkt wordt door een vorm y , dan is het uitgesloten dat een minder gemarkeerde categorie dan x gekenmerkt wordt door een meer gemarkeerde vorm dan y . Om dit concreter te maken : als b.v. in het Nederlands streeknamen in de regel een lidwoord hebben, dan kan het niet zijn dat landnamen in de regel een classificator vertonen. Ten slotte zijn uiteraard typologische verschillen tussen talen te zien, o.m. tussen het Nederlands en het Frans.

J.-M. PIERRET : *La révision des noms géographiques des cartes de l'IGN.*

Lezingen gehouden in de Vlaamse afdeling :

FR. CLAES : *Toponymie van Schaffen en Molenstede.*

De naam Schaffen moet waarschijnlijk verklaard worden als een Voorgermaanse waternaam, van de grondvorm *Skapanos*, een Indo-europees woord *kap* 'uitbuigend' en het achtervoegsel *-ana*, waarmee waternamen gevormd worden. De naam wijst op de ligging aan een bocht van een waterloop. Deze verklaring kan alleen opgaan als we aannemen dat de naam oorspronkelijk op een andere plaats sloeg dan op het dorpscentrum van de 15e tot de 17e eeuw. Er zijn ook historische redenen om aan te nemen dat de plaats die nu Kakepoel heet, het oudste centrum geweest is. Daar, op de plaats die in de 14^e eeuw *Kaggevinne* heette, stond de dingbank, waar de schepenen van de heerlijkheid vergaderden en daar is ook het kruispunt van vijf oude verkeerswegen. De verplaatsing van het centrum is vermoedelijk een gevolg van de inbezitneming van een groot deel van het dorp in de loop van de 13e eeuw. Tevoren hoorden Schaffen en Molenstede onder de abdij van Sint-Truiden, die zorgde voor de oprichting van een watermolen in Molenstede.

De naam Kaggevinne, eerst de naam van een vijver in Schaffen, werd sinds de 15e eeuw de naam van het vroegere land van Diest-Buiten (de vrijheid). Nadat Schaffen en Molenstede als Kaggevinne-Kempens onderscheiden waren van het zuidelijker Kaggevinne-Leuven, zou dat laatste deel in 1825 de naam Kaggevinne-Assent krijgen, en in 1922 kreeg een deel daarvan de naam Kaggevinne, die zo ook verhuisd was.

J. VAN LOON : *Endogene factoren in de diachrone morfologie van de Germaanse talen.*

Diverse recente ontwikkelingen in de linguïstiek houden grote mogelijkheden in voor een vernieuwde historisch georiënteerde taalkunde. Iconiciteitstheorie, typologie, universalia-onderzoek, markeringstheorie, prototypetheorie e.d. baseren hun onderzoek meestal op eigentijds materiaal uit de meest diverse en vaak exotische talen van de wereld. Daarbij wordt het materiaal over het hoofd gezien dat in het verleden binnen de traditionele historische taalkunde in een zeer groot aantal uitstekende historische grammatica's, dialectbeschrijvingen e.d. bijeengebracht is. Dit materiaal bevat een unieke schat aan gegevens over vaak duizenden jaren taalgeschiedenis die taaltypologisch en -universalistisch nog op een systematische ontsluiting liggen te wachten.

Spreker gaat na hoe vruchtbaar de wisselwerking kan zijn tussen een van die moderne theorieën, de iconiciteitstheorie en de historische taalkunde en aanverwante disciplines. Daartoe werden drie onderwerpen uit de nominale morfologie behandeld : de vorming van het meervoud, de volgorde van suffixen en de stamvariatie onder invloed van morfologische wijzigingen. Hij gaat vooral in op voorbeelden uit de taalgeschiedenis en de dialectologie die zich niet conform het iconiciteitsbeginsel gedragen.

Bovendien is er vanuit de nieuwere stromingen in de taalwetenschap behoefte aan aanvullingen of herwerkingen van onze filologische standaardwerken. Het blijkt namelijk dat vele werkinstrumenten van de historische taalkunde, hoe paradoxaal ook, in feite niet-diachronisch zijn.

Het valt te verwachten dat voor de historische taalkunde en daarbij aanleunende disciplines als dialectologie, naamkunde e.d. een nieuwe toekomst is weggelegd. Zelf hebben ze van de nieuwe stromin-

gen in de linguïstiek veel te leren, anderzijds hebben ze er ook heel wat aan te bieden.

J. GOOSSENS : *Onbeklemtoonde klinkers in het Limburgs.*

Het Limburgs zet zich tegen andere Zuid-Nederlandse dialecten af door een verdergaande verdoffing van onbeklemtoonde klinkers. In het dialect van Genk blijkt de verdoffing een dubbel resultaat op te leveren : naast de sjwa vinden we voor velare klinkers een *i*, die ongeveer gerealiseerd wordt als die van Ndl. *wit* en *dik*. We zouden dus kunnen stellen dat de toonloze klinker hier uit twee complementair verdeelde varianten bestaat, maar er zijn fonologische complicaties, waarvan de voornaamste is, dat de *i* ook als beklemtoonde klinker voorkomt (grosso modo in dezelfde woorden als in het Nederlands). De verspreiding van die speciale fonologische status van die *i* is met de bestaande middelen (monografieën en enquêtet materiaal) niet bevredigend te achterhalen. Wel lijkt zeker dat het oosten van de Limburgse Kempen tot zijn gebied behoort.

In de Waalse afdeling werden drie lezingen gehouden.

Op 4 mei 1996 werd in de UFSIA in Antwerpen een symposium gehouden : *Hoe schrijf ik een woordenboek van mijn dialect ?*

Lezingen en demonstraties :

J. VAN KEYMEULEN : *Hoe schrijf ik een woordenboek van mijn dialect ?*

J. TAELEDEMAN : *Het ontwerpen van een spellingsysteem voor het dialect.*

M. PIETERS : *Ervaringen met het Lokers woordenboek (1995).*

J. NAESENS : *Ervaringen bij de voorbereiding van het Brugs Woordenboek.*

M. DEVOS : Toelichting bij de tentoonstelling over dialectwoordenboeken, de praktijk van de woordenboekschrijver, bestaande materiaalverzamelingen enz.

Demonstratie van de mogelijkheden die de computer biedt voor het inventariseren en verwerken van dialectwoordenschat.

Het *Bestuur van de Commissie* voor de periode 1996-1997 is als volgt samengesteld : Jan GOOSSENS, voorzitter ; Jean-Luc FAUCONNIER, ondervoorzitter en voorzitter van de Waalse afdeling ; Frans DEBRABANDERE, voorzitter van de Vlaamse afdeling ; W. VAN LANGENDONCK, secretaris van de Vlaamse afdeling ; J. GERMAIN, secretaris van de Waalse afdeling ; F. DEBRABANDERE, secretaris-generaal.

Samenstelling van de Commissie : Het erelidmaatschap wordt verleend aan René JONGEN. Hij wordt opgevolgd door Ann MARYNISSSEN. De heer Jean-Jacques GAZIAUX en mevrouw Martine WILLEMS werden verkozen tot nieuwe leden van de Waalse afdeling. Aan de heer Armand BOILEAU werd het erelidmaatschap toegekend.

In 1996 overleden L. WARNANT, lid van de Waalse afdeling, Omer JODOGNE, erelid van de Waalse afdeling, en Jacques NAZET, lid van de Waalse afdeling.

De *Handelingen* LXVIII (1996) telden 412 bladzijden. Ze werden geruild met een aantal tijdschriften en wetenschappelijke instellingen (zie lijst). De door aankoop of ruil verkregen werken werden gedeponereerd in onze bibliotheek, die ondergebracht is in de bibliotheek van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Honderd exemplaren worden de wetenschappelijke centra van de Belgische universiteiten ter beschikking gesteld, ten behoeve van onderzoekers en studenten.

Inzake straatnaamgeving werd de Commissie in 1996 door talrijke Brusselse, Waalse en Duitstalige gemeenten

geraadpleegd. De Vlaamse afdeling verstrekke advies voor de Nederlandse naamvorm van straten in Brusselse gemeenten.

De Commissie heeft de *taalkundige aanpassing van de geografische namen van de stafkaarten* die door het Nationaal Geografisch Instituut uitgegeven worden, voortgezet. Voor de Vlaamse afdeling heeft het Instituut voor Naamkunde in Leuven onder leiding van Willy VAN LANGENDONCK advies uitgebracht i.v.m. 390 toponiemen in de volgende 29 gemeentes (kaartbladen NGI nrs. 7/5, 7/6, 7/7, 11/7, 11/8, 12/5, 12/6, 14/1, 14/2, 14/5, 14/6, 15/1, 15/2, 15/3, 15/4) : Antwerpen, Assenede, Beveren, Boechout, Borsbeek, De Panne, Diksmuide, Evergem, Gent, Gistel, Kapellen, Kaprijke, Koksijde, Lochristi, Lovendegem, Middelkerke, Mortsel, Nieuwpoort, Schoten, Sint-Gillis-Waas, Sint-Laureins, Sint-Niklaas, Sta-broek, Waarschoot, Wachtebeke, Wijnegem, Wommelgem, Zelzate, Zwijndrecht.

In de Waalse afdeling werd het onderzoek gedaan door Jean GERMAIN en Jean LECHANTEUR.

Op het 19e Internationaal Congres voor Naamkunde (19. Internationaler Kongreß für Namenforschung) in Aberdeen (4-11 augustus 1996) was de Commissie vertegenwoordigd door de secretaris-generaal en de secretaris van de Vlaamse afdeling.

Met de meeste hoogachting,

Brugge, 31 december 1996.

De Secretaris,

F. DEBRABANDERE.

De Voorzitter,

J. GOOSSENS.